

Statens Væksthusforsøg, Virum (V. Aa. Hallig)

Sortsforsøg med *Heliopsis* 1969-71

Trials with varieties of Heliopsis 1969-71

Grethe Clausen

Resumé: I 1969 og 1970 blev der bestilt sorter af *Heliopsis* hjem fra danske, engelske, svenske og tyske planteskoler. Det lykkedes kun at skaffe 9 sorter ud af de 15 ønskede og deriblandt ingen engelske. Forsøget gennemførtes alligevel, da det kunne ske sideløbende med en anden mindre staudekultur: *Helianthus*. En sammenligning mellem disse arter og deres sorter forekom naturlig. Anerkendt blev følgende 2 *Heliopsis*-sorter: 'Goldgrünherz' S 71, meterhøj, halvfyldt, gulorange med grønlig midte. 'Karat' S 71, 100-120 cm, enkeltblomstrende, lysende gul med gule skivekroner.

Abstract: In 1969 and 70 varieties of *Heliopsis* were ordered from Danish, English, Swedish and German nurseries. We only succeeded in getting 9 varieties out of the 15 which was wanted. None were from England. The trial was nevertheless carried out, because it could be co-ordinated with another trial with perennial of minor importance. A comparison between *Heliopsis* and *Helianthus* seemed to be natural. 2 varieties of *Heliopsis* were approved: 'Goldgrünherz' S 71, 1 m high, semi-double, yellow-orange with a greenish center. 'Karat' S 71, 100-120 cm, single, bright yellow with a yellow disk.

Indledning

Heliopsis Pers. (Compositae), Soløje, er solsikke-lignende planter med ca. 7 arter i N.-Amerika hvoraf mange dyrkes for de iøjnefaldende blomsters skyld. Der er både een- og flerårige arter. Bladene er modsatte, stilkede med 3 nerver, groft savtakkede. Kurvene stilkede, prangende. Svøbbladene taglagte i 2-3 rækker; strålekronerne blivende, med store, gule, aflange til aflangt-lancetformede tunger. Skiveblomsterne delvis omsluttede af avnelignende højblade på blomsterbunden. Tve-kønnede og frugtbare, uden fnok eller med en tandet kant. [*Heliopsis* af græsk: ligner solen.]

Heliopsis-slægten minder meget om *Helianthus*, men kendes fra denne bl.a. på, at randkronerne bliver siddende på frugten efter afblomstringen, og kurvbundet er noget konisk, hvorimod *Helianthus* har svagt hvælvet blomsterleje. (Lange 1959, Bailey 1968, Krüssmann m.fl. 1970).

Formering

Formeres i det tidlige forår ved stiklinger taget med hæl eller ved topstiklinger, indtil blomstringen umuliggør dette. Deling kan selvfølgelig også praktiseres men er mindre rationel. Frøudsæd giver ikke konstant afkom. Forårsplantning lykkes bedst.

Anvendelse

Plantes fortrinsvis i stauedebede, hvor der er plads og det er rimeligt at bruge så høje og fyldige planter. Det er gode og holdbare snitblomster, der er fuldt hårdføre, tørketålende og i alle måder fordringsløse (Nicolaisen 1964). De højeste sorter må dog have nogen afstivning. Omplantes ca. hvert 4. år.

Forsøgets planlægning

Ifølge Namen der Stauden (Hansen 1972) er der kun tale om 1 art, *H. scabra*. Dette artsnavn ønsker Den internationale Staudeunion (I.S.U.) fastholdt som handelsnavn. Zander (1972) - som iøvrigt også Hansen - fastslår imidlertid, at det botanisk korrekte navn er *H. helianthoides* (L.) Sweet (*H. scabra* Dun.). Det danske navn er *Dagøje*. (Lange 1959).

Af denne art - uanset navnet - er der mange sorter og haveformer. Trods dette lykkedes det kun i løbet af de 2 indsamlingsår at få indkøbt 9 sorter af i alt 15 ønskede. Ingen engelske, 2 fra Danmark, 3 fra Sverige og 4 fra Tyskland. Det var uheldigt at mangle både gamle sorter som *H. scabra* 'Patula', *H. scabra* 'Gigantea' og *H. scabra* 'Zinniflora' (af nogen opfattet som en art: *H. zinniflora*) samt nyere sorter som 'Wüstenkönigin', tiltrukket af Karl Foerster 1964 og bl.a. attraktiv ved at være under 1 m høj. Og endelig burde de engelske sorter 'Ballerina', 'Desert King', 'Golden Plume' og 'Summer Sun' være prøvet under danske forhold.

Forsøgene gennemførtes med det reducerede sortsantal bl.a. fordi, der kunne drages sammenligning med sorter i et sideløbende *Helianthus*-forsøg.

Forsøgets udførelse

Der blev indkøbt 5 planter af hver sort, som efter 2 års iagttagelse alle blev delt i så ensartede store planter som muligt og udplantet i *Virum* med 10 planter af hver på 2 m brede bede i dobbeltrækker med planteafstand 50 × 70 cm og 1 m mellem sorterne indbyrdes.

Kun de planter, der væltede efter blæst og regn, fik nogen afstivning, men dette er ellers ikke almindelig praksis i sortsforsøgene, hvor stivstilkethed er en vigtig egenskab. Men i dette tilfælde var de væltede planter ikke til at holde rene for ukrudt hverken med hånd- eller motorredskaber.

Af registreringer følgende: tidspunkt for nyvækst om foråret, overvintring, begyndende, fuld og afsluttet blomstring. Almindelig beskrivelse af habitus. Randkronernes farve bedømt efter R.H.S. Colour Chart (1966).

En indkaldt dommergruppe bedømte begge for-

søgsår: vækstkraft, stilk, løv, blomst, blomsterrigdom og helhedsindtryk. Karakterskala 1-10 hvor 10 er bedst. Ud af de sorter med de højeste karakterer vælges et *standardsortiment* efter kriteriet: behov for *Heliopsis*.

Anerkendte sorter

'Karat' S 71

Tiltrukket af Götz ukendt år. Anerkendt i Tyskland med 2 stjerner, der er næsthøjeste udmærkelse. Leveret fra tysk planteskole som »Nyhed« i 1969. Trods 1. års tynde vækst stod planterne fint oprejst. De ældre planter med den stærke forgrening væltede heller ikke på noget tidspunkt trods højden: 110-120 cm.

Bladene er store, lyse, groft takkede, modsatte og med mere eller mindre vingede stilke. Kurvblomsterne 11-11,5 cm i diameter og meget smukt byggede, enkle, med en 2,7 cm bred, højt hvælvet skive, der får dem til at minde noget om *Rudbeckia*. Såvel randkroner som skivekroner er lysende gule, RHS 17 A. Det er en sort med mange kvaliteter: de store, velbyggede kurve og disses holdbarhed i afskåret stand, den stive vækst og lange blomstring fra sidst i juli til ind i oktober.

Gennemsnitspoint for begge år: 9,1.

'Goldgrünherz' S 71

Tiltrukket af Karl Foerster 1939. Anerkendt i Tyskland med 1 stjerne (3 er bedst). Leveret af dansk planteskole. I forsøget knap meterhøj, men af Karl Foerster i hans katalog anført som 110-120 cm. Væksten for de fleste planters vedkommende så stiv, at opbinding kunne undværes. Stænglerne mørkt røde - helt sorte nærmest jorden - og nærmest kurvene grøn-røde. Bladene lysgrønne, groft takkede, modsatte og næsten ustilkede med bladpladen løbende ned langs stilken som en vinge.

Blomsterkurvene 7-8 cm i diam. halv-helfyldte, noget mindende om *Zinnia*-blomster. Randkronerne RHS 17 B, gul-orange, men mod midtens 1-2 cm brede samling af skivekroner mere grønlig (deraf navnet). Omkring skiven er randkronerne mere eller mindre oprette. Meget stor blomstring fra sidst i juli til ind i oktober alt efter efterårsvejret. De afblomstrede kurve er ingen pryde, så afpudsning er nødvendig under forhold, hvor der ikke jævnlig tages afskæringsmateriale. Blomsterne er iøvrigt meget holdbare som snitblomster.

Gennemsnitspoint for begge år: 8,5.

Heliopsis scabra 'Karat' S 71

Helianthus scabra 'Goldgrünherz' S 71

Andre sorter i forsøget

(se iøvrigt tabellen side 434).

H. scabra, Dagøje

Leveret af dansk planteskole. 140-150 cm høj stærkt forgrenet art med ru, matgrønne blade, groft savtakke. Fra bladhjørnerne udgår 1-3 blomsterstilke, der hver ender i en enkeltblomstrende kurv af 7-9 cm's diameter. Den først 2 cm siden 2,7 cm brede skive bliver mere og mere hvælvet - op til 1,5 cm høj - jo nærmere afblomstringen, den kommer. Umådelig blomsterrig fra juli, dog over det smukkeste sidst i august. Vælter kun lidt og bliver behersket regn- og vindslidt.

Randkronernes farve efter RHS er 17 B, varm gulorange. Når den yderste kreds af skivekronerne blomstrer, er støvvejen brun. Denne farve midt i hvert lille rør giver en mørkere karakter og ser godt ud.

Trods de gode egenskaber i mange forhold, synes andre haveformer og sorter mere værdifulde.

Gennemsnitspoint: 5,4.

'Goldgefieder'

Tiltrukket af Karl Foerster 1949. 2 stjerner i Tyskland. Leveret af svensk planteskole.

Navnet hentyder ifølge tiltrækkeren til, at blomstens fine struktur leder tanken hen på en fjerdragt eller »fjederham«. I gennemsnit af årene 115 cm høj og med umådelig mange 9-9,5 cm store, stærkt fyldte kurvhoveder (6-7 rækker randkroner). Skiven er knap 3 cm bred og kan blive 1-1,5 cm høj med alderen. Randkronerne har tydelige flige i spidsen og er noget nær RHS 17 A men faktisk noget varmere orange end denne tilsyneladende »standardfarve« for *Heliopsis*. Skivekronerne er af samme farve, men pyntes under blomstringen af de brune, udragende støvknapper.

De groft savtakke, store, matgrønne blade er dybtnervede og meget kortstilkede.

Planterne står godt oprejst selv i dårligt vejr. Var blevet anerkendt med de gennemsnitlig 7,1 point, hvis ikke Fællesudvalget for Fremavl og Sundhedskontrol med Havebrugsplanter (FSH) havde kasseret 5 af de 10 planter p. gr. af virussympotomer (mosaik).

'Goldranunkel'

Tiltrækker ikke oplyst. Leveret fra svensk planteskole. Stive, opretstående 110 cm høje planter. Kurvene halvfylde, 8-9 cm store med variabel skivestørrelse i

1-2 cm diameter. Der forekommer ofte golde randkroner inde i skiven. Kurve med små skiver virker naturligt nok stærkere fyldt. Støvdragerne rager op over rørkronerne, når pollen er moden. Randkronernes farve er som for de øvrige sorter, RHS 17 A. Løvet er smallere og lysere grønt end hos 'Goldgefieder' og med mindre takker i randen. Bliver en del vind- og vejrskadet, men er sund.

Gennemsnitspoint: 7,0.

'Hohlspiegel'

Tiltrukket af Karl Foerster 1956. Anerkendt med 2 stjerner i Tyskland. Købt i svensk planteskole.

Karl Foersters angivelse er 120 cm, men i forsøgene nåedes kun 105-110 cm. De forholdsvis svage stængler gav væltetendenser. Blomsterne 9-10 cm i diameter med 4 rækker randkroner, der bøjer stærkt udad og nedad, hvilket ikke er smukt. Farven den sædvanlige RHS 17 A, der dog hos denne sort er stærkt falmende helt ned til 14 A. Skiverne er stærkt kuplede, 2,5 cm brede og 1,5 cm høje og kupler sig mere og mere mod afblomstringen.

Løvet stort, mellemgrønt, groft savtakket.

Gennemsnitspoint: 6,1.

Neue Hybriden

der blev sendt fra tysk planteskole dækker over gennemgående gode frøplanter med 100 cm højde og stiv og bred vækst med mange, langstilkede, ekstra store, 11-11,5 cm kurve af *Rudbeckia*-agtigt udseende.

Der er kun 1-2 rækker randkroner af RHS 17 A farve og 3-3,5 cm højt kuplede skiver af tætsiddende rørkroner hver med en lille gul krave. Lige før modenhed er dette arrangement ekstra kønt: først 3 rækker rørkroner yderst, så 1 række brunsorte med udragende støvveje og sidst (på toppen) en tæt masse af orange-røde ikke færdigudviklede skiveblomster. Randkronerne smallere i ung end i ældre blomst. Knopperne ligner artiskokker en miniature! Ret lille løvmasse. Kun bedømt af én dommergruppe til 7,3 point.

'Sonnenschild'

Tiltrukket af Karl Foerster 1956. Anerkendt med 3 stjerner i Tyskland (højeste anerkendelse). Købt i tysk planteskole. Karl Foerster beskriver kurven meget poetisk: Ligesom af guldsæl sammensat grønstjernet blomst! Disse egenskaber har givet sorten navnet.

Hos os 90-100 cm høj af tæt, god vækst, så den ikke vælter. Langstilkede, fyldte kurve af så uregelmæssig form, at det ikke er let at vide, hvilken der er det typiske (når slet ingen ligner beskrivelsen). Kurvdiameter 8-9 cm, farven RHS 17 B, en nuance mindre varm end

17 A. Skiverne bliver brunlige efterhånden som de enkelte rør blomstrer. Der er mange mere eller mindre forkrøblede randkroner midt inde i skiven. Tvivlsomt dyrkningsværdi under vore forhold.

Gennemsnitspoint: på grund af væksten 7,2.

'Spitzentäzerin'

Tiltrukket af Karl Foerster 1950. Anerkendt med 3 stjerner i Tyskland. Købt i tysk planteskole.

Ikke fuldt hårdfør under de forhold *Virum* byder på. 4-5 planter tilbage ved forsøgets afslutning. Planterne er 100-110 cm høje og vælter let. Det bedste ved sorten er de halvfyldte kurves farve, der ganske vist er den sædvanlige 17 A men her mærkeligt lysende. Ret spidse randkroner i 1-2 rækker lidt forskudt for hinanden. Hver randkrone ender i 3 små flige og smalner til her. Inderst omkring skiven står randkronerne lidt oprejst. Selve skiven er brungul, når den »blomstrer«. Blomsterstilkene er lange og løvet mørkt og groft.

Gennemsnitspoint: 6,5.

Summary

The trial with *Heliopsis* was only carried out in *Virum* with 10 plants of each variety planted on 2 m wide beds in double-rows: 50 × 70 cm and with 1 m to the next variety.

It is not the usual practice in variety trials to support the plants, because it is of value to learn if the stems are strong enough to keep upright by themselves. In this trial however it was absolutely necessary to tie up some of the varieties after rainy and stormy periods.

Registrations: Beginning of the new growth in the spring, wintering, flowering season: beginning, max. and conclusion. A general description of habit of growth.

A judging committee gave characters for the quality of stems, leaves, flowers, richness of flowering and general impression. Points from 1-10 (10 points being the best). The plants were all years controlled by The National Committee for the Propagation and Sanitary Inspection of Horticultural Plants (FSH).

The approved varieties are:

'Goldgrünherz' S 71

Breeder: Karl Foerster 1939. Approved in Germany with one star (3 is the best). Sent from a Danish nursery. In this trial it became 100 cm high, but Karl Foerster claims it to be 110-120 cm. The growth of most of the plants is stiff and self-surporting. The stems are dark red - quite black near the ground and nearly greenish reddish underneath the flowers. Leaves light green, coarsely toothed and with lamina running length-

The other varieties in the trial

Name of species or varieties	Breeder	Bought from	Height of plants		Diam. of heads		The disk		Flower shape	Colour of ray-florets RHS	Average points	Remarks
			cm	cm	cm	cm	diam. cm	height cm				
<i>Heliopsis scabra</i>		Denmark	140-150	7,0- 9,0	2,0-2,7	1,5	single	17 B**)	single	17 B**)	5,4	a little oldfashioned
'Goldgefieder'	K.F.*)1949	Sweden	115	9,0- 9,5	3,0	1,0-1,5	double	17 A*)	double	17 A*)	7,1	virus
'Goldranunkel'	—	—	110	8,0- 9,0	1,0-2,0	—	semi-d.	17 A	semi-d.	17 A	7,0	ray florets in the middle of the disk
'Hohlspiegel'	K.F. 1956	—	105-110	9,0-10,0	2,5	1,5	semi-d.	17 A	semi-d.	17 A	6,1	fades to 14 A
Neue Hybriden		Germany	-100	11,0-11,5	3,0-3,5	2,5	single	17 A	single	17 A	7,3	seedlings
'Sonnenschild'	K.F. 1956	—	90-100	8,0- 9,0	variabel	—	double	17 B	double	17 B	7,2	± scrubby ray florets
'Spitzentänzerin'	K.F. 1950	—	100-110	9,0	2,5	—	semi-d.	17 A	semi-d.	17 A	6,5	hardiness not perfect turn over

*) Karl Foerster. **) RHS 17 is a warm yellow-orange colour, 17 B a little lighter than 17 A.

wise the petiole as a short wing. The heads are 7-9 cm in diameter, double or semidouble and a little like a *Zinnia*. Colour of the ray florets RHS 17 B, orange-yellow but greenish near to the 1-2 cm wide disk. Round the disk the ray florets often are × rough. A very rich flowering from the last of July to the beginning of October. The faded heads are not quite showy, and the old flowers must therefore be cut of. Quite often this is not necessary because *Heliopsis* is a valuable cut flower!

Average points: 8,5.

'Karat' S 71

Breeder: Götz. Approved in Germany with 2 stars. Send from a German nursery as a »Novelty« in 1969. The plants never turn over, neither the first year, when they are a little tiny, nor when the elder plants with many branches reach a height of 110-120 cm.

Leaves are big, light green coarsly toothed and with ± wings on the petioles. The heads 11-11,5 cm with the disks highly arched just as a *Rudbeckia*. The ray florets as well as the disks are of a bright orange-yellow colour, RHS 17 A. It is a variety with many good qualities: The big well shaped heads and the keeping quality as cut flowers, the stiff growth and the long flowering season from last of July to the end of October.

Average points: 9,1.